

SPIS TREŚCI

16. UKŁAD OKRESOWY PIERWIĄSTKÓW	533
16.1. Prawo okresowości	533
16.2. Okresowość fizycznych i chemicznych właściwości pierwiastków	538
16.2.1. Promienie atomowe	538
16.2.2. Energia jonizacji	540
16.2.3. Elektryczność	545
16.2.4. Okresowość właściwości chemicznych	547
17. WODÓR	550
17.1. Ogólna charakterystyka wodoru	550
17.2. Występowanie wodoru w przyrodzie	551
17.3. Otrzymywanie wodoru	552
17.4. Właściwości fizyczne wodoru	554
17.5. Właściwości chemiczne wodoru	556
17.6. Zastosowanie wodoru	558
17.7. Deuter i tryt	560
17.8. Wodór atomowy i wodór aktywny	563
17.9. Wodorki	565
18. HELOWCE	566
18.1. Ogólna charakterystyka helowców	566
18.2. Występowanie helowców w przyrodzie	567
18.3. Otrzymywanie helowców	569
18.4. Właściwości fizyczne helowców	569
18.5. Związki chemiczne helowców	570
18.5.1. Związki ksenonu, kryptonu i radonu z halogenami	572
18.5.2. Struktura fluorków ksenonu	575
18.5.3. Związki ksenonu z tlenem	576
18.6. Zastosowanie helowców	577
19. FLUOROWCE	578
19.1. Ogólna charakterystyka fluorowców	578
19.2. Występowanie w przyrodzie i otrzymywanie fluorowców	581

19.3.	Właściwości fizyczne i chemiczne fluorowców	584
19.4.	Zastosowanie fluorowców	586
19.5.	Związki fluorowców z wodorem	588
19.6.	Związki fluorowców z tlenem	592
19.7.	Tlenowe kwasy fluorowców	595
19.8.	Związki międzyhalogenowe	599
19.9.	Polihalogenki	602
19.10.	Dodatnie jony jodu	603
20.	TLENOWCE	604
20.1.	Ogólna charakterystyka tlenowców	604
20.2.	Występowanie tlenowców w przyrodzie	607
20.3.	Otrzymywanie i zastosowanie tlenowców	608
20.4.	Struktura cząsteczek, alotropia i właściwości fizyczne tlenowców	610
20.4.1.	Odmiany alotropowe tlenu	611
20.4.2.	Odmiany alotropowe siarki	613
20.4.3.	Odmiany alotropowe selenu i telluru	617
20.5.	Właściwości chemiczne tlenowców	618
20.6.	Związki tlenowców z wodorem	619
20.6.1.	Otrzymywanie wodorków typu H_2X	619
20.6.2.	Woda jako główny składnik hydrosfery	620
20.6.3.	Struktura i właściwości fizyczne wodorków typu H_2X	621
20.6.4.	Właściwości chemiczne wodorków typu H_2X	624
20.6.5.	Wodorki typu H_2X_n	627
20.7.	Związki tlenowców z fluorowcami	632
20.8.	Związki siarki, selenu i telluru z tlenem	634
20.8.1.	Ditlenki XO_2	636
20.8.2.	Tritlenki XO_3	638
20.9.	Tlenowe kwasy siarki	641
20.9.1.	Kwas tetraoksodisiarkowy	641
20.9.2.	Kwas trioksodisiarkowy [kwas siarkowy(IV)]	644
20.9.3.	Kwas tetraoksodisiarkowy [kwas siarkowy(VI)]	645
20.9.4.	Kwas trioksodisiarkowy	648
20.9.5.	Kwasy peroksodisiarkowe	649
20.9.6.	Kwas heksaoksodisiarkowy (ditiowy) i kwasy heksaokso- polisiarkowe (politiowe)	650
20.10.	Kwasy tlenowe selenu i telluru	651
20.11.	Tlenohalogenowe związki siarki i selenu	651
21.	AZOTOWCE	654
21.1.	Ogólna charakterystyka azotowców	654
21.2.	Występowanie azotowców w przyrodzie i ich otrzymywanie	659
21.2.1.	Azot	659
21.2.2.	Fosfor	661
21.2.3.	Arsen	662
21.2.4.	Antymon i bizmut	663
21.3.	Właściwości fizyczne i chemiczne oraz alotropia azotowców	663
21.3.1.	Azot	663
21.3.2.	Fosfor	665
21.3.3.	Arsen, antymon, bizmut	668
21.4.	Związki azotowców z wodorem i ich pochodne	669
21.4.1.	Ogólna charakterystyka związków typu XH_3	669
21.4.2.	Amoniak	671

21.4.3.	Związki fosforu, arsenu, antymonu i bizmutu z wodorem	677
21.4.4.	Związki typu X_2H_4	679
21.4.5.	Azydek wodoru, HN_3	680
21.5.	Związki azotowców z fluorowcami	681
21.6.	Tlenki i tlenowe kwasy azotu	683
21.6.1.	Tlenek diazotu	683
21.6.2.	Kwas dioksodiazotowy	684
21.6.3.	Tlenek azotu	684
21.6.4.	Tritlenek diazotu i kwas dioksoazotowy(III)	686
21.6.5.	Ditlenek azotu i tetratlenek diazotu	688
21.6.6.	Pentatlenek diazotu	690
21.6.7.	Kwas azotowy(V)	690
21.7.	Tlenki i kwasy tlenowe fosforu, arsenu, antymonu i bizmutu	694
21.7.1.	Tlenki typu X_4O_6	694
21.7.2.	Tlenki typu X_4O_{10}	696
21.7.3.	Tlenki typu $(XO_2)_n$	697
21.7.4.	Tlenowe kwasy fosforu	698
21.7.5.	Tlenowe kwasy arsenu	705
21.7.6.	Kwasy antymonowe i antymoniany. Bizmutany	707
21.8.	Związki azotowców z siarką	707
21.8.1.	Związki azotu z siarką	707
21.8.2.	Związki fosforu z siarką	708
21.8.3.	Siarczki arsenu, antymonu i bizmutu	708
21.9.	Sole bizmutu i antymonu z kwasami tlenowymi	711
22.	WĘGLOWCE I: WĘGIEL I KRZEM	712
22.1.	Ogólna charakterystyka węglowców	712
22.2.	Występowanie, właściwości fizyczne i chemiczne węgla	715
22.2.1.	Występowanie węgla w przyrodzie	715
22.2.2.	Diament	716
22.2.3.	Grafit	717
22.2.4.	Fullereny i nanorurki węglowe	721
22.2.5.	Węgiel bezpostaciowy	724
22.3.	Związki węgla z wodorem	725
22.4.	Związki węgla z fluorowcami	728
22.5.	Związki węgla z tlenem	729
22.5.1.	Tlenek węgla	729
22.5.2.	Ditlenek węgla i kwas węglowy	733
22.5.3.	Ditlenek triwęgla	738
22.5.4.	Termodynamika redukcji tlenków metali węglem i tlenkiem węgla	738
22.6.	Związki węgla z siarką	741
22.7.	Związki węgla z azotem i ich pochodne	742
22.7.1.	Dicyjan	742
22.7.2.	Cyjanowodór	743
22.8.	Węgliki	744
22.9.	Występowanie i otrzymywanie krzemu	746
22.10.	Właściwości fizyczne i chemiczne krzemu	749
22.11.	Związki krzemu z wodorem i ich pochodne	750
22.12.	Związki krzemu z fluorowcami	753
22.13.	Związki krzemu z tlenem	755
22.13.1.	Tlenek krzemu	755
22.13.2.	Ditlenek krzemu	755
22.14.	Kwasy krzemowe	759
22.15.	Struktura krzemianów	761

22.16. Krzemiany litowców	770
22.17. Szkła krzemianowe	771
22.18. Wyroby ceramiczne	773
23. WĘGLOWCE II: GERMAN, CYNA I OŁÓW	775
23.1. Ogólna charakterystyka właściwości chemicznych germanu, cyny i ołowiu	775
23.2. Występowanie i otrzymywanie germanu, cyny i ołowiu	775
23.3. Właściwości fizyczne germanu, cyny i ołowiu	776
23.4. Właściwości chemiczne germanu, cyny i ołowiu	778
23.5. Zastosowanie germanu, cyny i ołowiu	778
23.6. Związki germanu, cyny i ołowiu z wodorem	779
23.7. Związki germanu, cyny i ołowiu z fluorowcami	780
23.8. Tlenki i wodorotlenki germanu, cyny i ołowiu	782
23.9. Siarczki germanu, cyny i ołowiu	784
23.10. Sole ołowiu i kwasów tlenowych	784
24. BOROWCE	786
24.1. Ogólna charakterystyka borowców	786
24.2. Bor	788
24.2.1. Występowanie i otrzymywanie boru oraz jego właściwości	788
24.2.2. Związki boru z wodorem	790
24.2.3. Pochodne boranów: hydroborany i karbaborany	798
24.2.4. Związki boru z fluorowcami	801
24.2.5. Tlenek boru i kwasy borowe	802
24.2.6. Sole kwasów borowych	804
24.2.7. Związki boru z azotem	806
24.2.8. Związki boru z węglem i fosforem	808
24.2.9. Związki boru z metalami	808
24.3. Glin, gal, ind i tal (glinowce)	810
24.3.1. Występowanie i otrzymywanie glinowców	810
24.3.2. Właściwości fizyczne i chemiczne glinowców	811
24.3.3. Związki glinowców z wodorem	813
24.3.4. Związki glinowców z halogenami	814
24.3.5. Tlenki i wodorotlenki glinowców	815
24.3.6. Sole glinu i tlenowych kwasów mineralnych	818
24.3.7. Związki glinowców na stopniu utlenienia I	818
25. BERYLOWCE	820
25.1. Ogólna charakterystyka berylowców	820
25.2. Występowanie w przyrodzie, otrzymywanie i zastosowanie berylowców	821
25.3. Właściwości chemiczne berylowców	823
25.4. Związki berylowców z wodorem	824
25.5. Związki berylowców z fluorowcami	825
25.6. Tlenki i wodorotlenki berylowców	827
25.7. Nadtlenki berylowców	830
25.8. Siarczki, azotki i węgliki berylowców	831
25.9. Sole kwasów tlenowych	832
25.9.1. Węglany i wodorowęglany berylowców	832
25.9.2. Siarczany berylowców	834
25.10. Związki kompleksowe berylowców	835

26. LITOWCE	838
26.1. Ogólna charakterystyka litowców	838
26.2. Występowanie litowców w przyrodzie	839
26.3. Otrzymywanie litowców	841
26.4. Właściwości fizyczne i chemiczne litowców	842
26.5. Zastosowanie metali grupy litowców	843
26.6. Wodorki litowców	843
26.7. Związki litowców z fluorowcami	844
26.8. Tlenki litowców	845
26.9. Wodorotlenki litowców	846
26.10. Związki litowców z siarką	849
26.11. Sole kwasów tlenowych	850
26.11.1. Azotany litowców	850
26.11.2. Węglany litowców	850
26.11.3. Siarczany litowców	852
26.12. Sole amonu	853
26.13. Związki zawierające litowce na stopniu utlenienia –I	855
27. METALE ZEWNĘTRZNOPRZEJŚCIOWE: OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA	856
27.1. Konfiguracje elektronowe pierwiastków przejściowych i ich stopnie utlenienia	856
27.2. Właściwości fizyczne i chemiczne metali przejściowych	859
27.3. Stopy metali przejściowych	863
27.4. Międzywęzłowe związki metali przejściowych	865
27.5. Związki metali przejściowych zawierające wiązania metal–metal, klastery	866
27.6. Zastosowanie teorii pola krystalicznego do interpretacji właściwości związków metali przejściowych: entalpia hydratacji jonów dwu- i trójwartościowych	869
28. ZWIĄZKI KOORDYNACYJNE METALI PRZEJŚCIOWYCH	872
28.1. Karbonylki metali przejściowych	872
28.1.1. Synteza i właściwości karbonylków metali przejściowych	872
28.1.2. Struktura karbonylków metali przejściowych	875
28.1.3. Pochodne karbonylków metali przejściowych	879
28.2. Kompleksy cyjankowe i nitrozyłowe metali przejściowych	880
28.3. Kompleksy metali przejściowych z węglowodorami: alkeny i acetylen jako ligandy ..	882
28.4. Kompleksy metali przejściowych z węglowodorami: węglowodory aromatyczne jako ligandy	884
29. TYTANOWCE	891
29.1. Występowanie tytanowców w przyrodzie i ich otrzymywanie	891
29.2. Fizyczne i chemiczne właściwości tytanowców	893
29.3. Zastosowanie tytanowców	894
29.4. Związki tytanowców z fluorowcami	895
29.5. Związki tytanowców z tlenem	896
29.6. Tlenki podwójne tytanowców	897
29.7. Sole tytanowców i tlenowych kwasów nieorganicznych	898
29.8. Związki koordynacyjne tytanowców	899
30. WANADOWCE	900
30.1. Występowanie wanadowców w przyrodzie i ich otrzymywanie	900
30.2. Właściwości fizyczne i chemiczne wanadowców	901

30.3. Pięciotlenki wanadocwów oraz ich pochodne	903
30.4. Niższe tlenki wanadocwów	905
30.5. Związki wanadocwów z siarką	906
30.6. Związki wanadocwów z fluorocwami	906
30.7. Sole wanadu i kwasu siarkowego	907
30.8. Jony oksowanadu i ich związki kompleksowe	907
31. CHROMOWCE	908
31.1. Występowanie chromocwów w przyrodzie i ich otrzymanie	908
31.2. Właściwości fizyczne i chemiczne metalicznych chromocwów	909
31.3. Zastosowanie metali grupy chromocwów	910
31.4. Ogólna charakterystyka związków chromocwów	911
31.5. Związki chromu na stopniu utlenienia II	913
31.6. Związki chromu na stopniu utlenienia III	914
31.7. Związki chromu na stopniu utlenienia VI	918
31.8. Peroksochromiany	920
31.9. Związki wolframu i molibdenu na stopniu utlenienia VI	921
31.9.1. Tlenki, izopolikwasy i heteropolikwasy molibdenu i wolframu	921
31.9.2. Struktura anionów izopolikwasów i heteropolikwasów molibdenu i wolframu	924
31.10. Niższe tlenki molibdenu i wolframu oraz ich pochodne	925
31.11. Brązy wolframowe i molibdenowe	926
31.12. Związki molibdenu i wolframu z siarką	927
31.13. Połączenia molibdenu i wolframu z fluorocwami	927
31.14. Węgliki chromu, molibdenu i wolframu	928
32. MANGANOWCE	929
32.1. Występowanie manganocwów w przyrodzie i ich otrzymanie	929
32.2. Ogólna charakterystyka związków manganocwów	932
32.3. Związki manganu na stopniu utlenienia II	934
32.3.1. Sole manganu(II)	934
32.3.2. Związki koordynacyjne manganu(II)	935
32.4. Związki manganu na stopniu utlenienia III	938
32.5. Związki manganu na stopniu utlenienia IV	939
32.6. Związki manganu na stopniu utlenienia V	940
32.7. Związki manganu na stopniach utlenienia VI i VII	940
32.8. Związki technetu	942
32.9. Związki renu	942
33. ŻELAZO, KOBALT i NIKIEL	943
33.1. Ogólna charakterystyka żelaza, kobaltu i niklu	943
33.2. Występowanie i otrzymanie żelaza	944
33.3. Właściwości fizyczne żelaza i jego stopów	948
33.4. Układ żelazo-węgiel	948
33.5. Właściwości chemiczne żelaza	951
33.6. Korozja żelaza i stali	952
33.7. Tlenki żelaza	953
33.8. Wodorotlenki żelaza	955
33.9. Związki żelaza z siarką	957
33.10. Związki żelaza z fluorocwami	957
33.11. Sole żelaza i tlenowych kwasów nieorganicznych oraz niektórych kwasów organicznych	958
33.12. Związki kompleksowe żelaza	960

33.13. Związki żelaza na stopniach utlenienia IV, V i VI	964
33.14. Występowanie i otrzymywanie kobaltu i niklu	964
33.15. Fizyczne i chemiczne właściwości kobaltu i niklu	965
33.16. Zastosowanie kobaltu i niklu	966
33.17. Tlenki i wodorotlenki kobaltu i niklu	966
33.18. Siarczki kobaltu i niklu	968
33.19. Sole kobaltu i niklu z kwasami nieorganicznymi	968
33.20. Związki kompleksowe kobaltu i niklu	969
33.20.1. Związki kompleksowe kobaltu	970
33.20.2. Związki kompleksowe niklu	972
33.21. Związki kobaltu(IV) i kobaltu(V) oraz niklu(III) i niklu(IV)	973
34. PLATYNOWCE	975
34.1. Występowanie i otrzymywanie platynowców	975
34.2. Fizyczne i chemiczne właściwości platynowców	977
34.3. Zastosowanie platynowców	979
34.4. Związki platynowców z fluorowcami	980
34.5. Związki platynowców z tlenem i siarką	982
34.6. Związki kompleksowe platynowców	983
35. MIEDZIEWCE	984
35.1. Występowanie miedziowców w przyrodzie	984
35.2. Otrzymywanie miedziowców	985
35.3. Właściwości fizyczne i chemiczne miedziowców	987
35.4. Zastosowanie miedziowców	990
35.5. Tlenki miedziowców	991
35.6. Wodorotlenki miedziowców	993
35.7. Związki miedziowców z fluorowcami	994
35.8. Związki miedziowców z siarką	997
35.9. Sole miedziowców z kwasami tlenowymi	997
35.10. Chemia procesów fotograficznych	999
35.11. Związki kompleksowe miedziowców	1000
36. CYNKOWCE	1003
36.1. Występowanie cynkowców w przyrodzie i ich otrzymywanie	1003
36.2. Właściwości fizyczne i chemiczne cynkowców	1005
36.3. Zastosowanie cynkowców	1007
36.4. Związki cynkowców na stopniach utlenienia II	1009
36.4.1. Tlenki i wodorotlenki cynkowców	1009
36.4.2. Związki cynkowców z siarką	1011
36.4.3. Związki cynkowców z fluorowcami	1011
36.4.4. Sole kwasów tlenowych	1013
36.4.5. Związki kompleksowe cynkowców	1013
36.5. Związki cynkowców na stopniu utlenienia I	1014
37. SKANDOWCE I LANTANOWCE	1017
37.1. Ogólna charakterystyka skandowców i lantanowców	1017
37.1.1. Struktura elektronowa skandowców i lantanowców	1017
37.1.2. Promienie atomowe i jonowe. Kontrakcja lantanowców	1019
37.1.3. Właściwości optyczne i magnetyczne lantanowców	1020

37.2.	Występowanie skandowców i lantanowców w przyrodzie	1022
37.3.	Rozdzielanie i otrzymywanie lantanowców	1024
37.4.	Fizyczne i chemiczne właściwości lantanowców	1027
37.5.	Związki skandowców i lantanowców na stopniu utlenienia III	1028
37.6.	Związki lantanowców na stopniach utlenienia II i IV	1030
37.7.	Zastosowanie skandowców i lantanowców	1030
38.	AKTYNOWCE	1032
38.1.	Ogólna charakterystyka aktynowców. Odkrycie pierwiastków transuranowych	1032
38.2.	Struktura elektronowa aktynowców	1036
38.3.	Właściwości chemiczne aktynowców	1038
38.4.	Tor i jego związki	1040
38.5.	Uran i jego związki	1041
39.	TRANSAKTYNOWCE	1043
	SKOROWIDZ	S1